నరసింహానికి సత్కారం

—తూలికాభూషణ్

చాలా [illegible]కి కలిశాను మా నరసింహా[illegible].

మా ఇద్దరికీ వయసు మళ్ళింది. ఆరోగ్యంకూడా అంతంత మాత్రంగానే ఉంటూంది. ఎప్పుడో ఏమిటి— త్వరలోనే రాలిపోవచ్చు!

మళ్ళీ కలుస్తానో, కలవనో నా ఈ నేస్తాన్ని అనిపించింది. గుండెలో ఏదో కలుక్కుమంది. కలవవు అన్నట్లు ధ్వనించింది.

నరసింహం విషయంలో ఒక ప్రశ్న ప్రశ్నగానే నిలిచిపోయింది ఇన్నాళ్ళూ. అది వాడి ముఖంలో కొట్టవచ్చేటట్లు కనుపించే చార వెనక దాగున్న కథ.

నరసింహం నాడూ, నేడూ, ఏ నాడూ లేమిని మాత్రమే అనుభవించాడు. ఉంది అని చెప్పుకొనడానికి వాడి జీవితంలో ఏమీ లేదు.

ఏమైనా కరుణామయుడైన భగవంతుడు ఒక్క విషయంలో మాత్రం నరసింహానికి లోటు చేయలేదు. అతడు అందగాడు. పురుషులు సైతం తనని చూసి మత్సరపడేటంతటి సౌందర్యం అతడి సొత్తు.

నరసింహం జీవితానికి అనుగుణంగానే ఆ అందాన్నికూడా ఒక అవలక్షణం వరించింది. అదే అతడి బుగ్గమీద చార. అది పుట్టుకతో ఏర్పడిందో, మరే కారణంవల్ల రూపు దాల్చిందో ఎవరికీ తెలియదు. తెలుసుకోవాలనే కుతూహలం నాలో చిరకాలంగా ఉన్నా నరసింహాన్ని అడగడానికి ప్రాణస్నేహితుడినైన నేనూ సాహసించలేకపోయాను.

అనుబంధం ఉన్న అందరి జీవితాల లోనూ అన్నిటా వేలు పెట్టుకొనే నరసింహం అలాంటి అవకాశాన్ని అందరికీ ఇవ్వలేదు. అంతటి చొరవా, స్వేచ్ఛా ఉన్న ఒకరిద్దరిని ఒక హద్దు దాటనివ్వ లేదు ఎప్పుడూ.

ఒకప్పుడు— నా ఎరికలో ఒకే ఒక్క పర్యాయం— ఒకానొక స్నేహితుడు— "నరిసిగా, ఏమిటిరా ఆ మచ్చ? ఏమా కథ?" అని అడిగాడు.

జీవితాన్ని కథలుగా, గాథలుగా మలిచి అడిగినవారికీ, అడగనివారికి వినిపించడానికి చెవి కోసుకొనే మా నరసింహం ఆ వేళ అవతారం మార్చాడు. కేవలం ఆ మచ్చ గురించి అడిగిన మహానేరానికి ఆ స్నేహితునితో అనుబంధం శాశ్వతంగా తెంచుకొన్నాడు.

అది ఆవేశం పొంగులు వారుతున్న దశ. మిట్టమధ్యాహ్న సమయం. ఇది ఆవేశానికి అతీతమైన దశ. పొద్దు వాలిపోయింది.

ఆ మచ్చ కొక గాథ ఉందని వెనకటి సంఘటనతో స్పష్టం అయింది. నరసింహానికి మిగిలిన ఏకైక మిత్రుణ్ణి నేను. అడిగితే చెప్పకపోడనే నమ్మకం ఉంది. అడిగాను.

మనుషులు ఎప్పుడూ ఒకలాగ ఉండరనడానికి నిదర్శనంగా నరసింహం ఏడ్చాడు.

"అది నా కొక్కప్పుడు జరిగిన సన్మానానికి చిహ్నంరా, రాజా!" అన్నాడు.

"కోన్‌కిస్కాగాళ్లం— మనకి సన్మానాలు కూడానా! ఏమిటా సన్మానం? ఎప్పుడు జరిగింది? దానికీ, ఈ మచ్చకి ఉన్న సంబంధం ఏమిటి?" అని అడిగాను.

"ఎప్పుడో ఒకప్పుడు నీకు చెబుదామనే అనుకొన్నాను. నువ్వే అడిగావు— చెబుతాను. నీకు కాక మరెవరికి చెబుతాను?" అన్నాడు నరసింహం.

"రామయ్య మాస్టారు నీకు జ్ఞాపకం ఉన్నారా?" అని అడిగాడు నరసింహం.

రామయ్య మాస్టారు. ఎప్పటి రామయ్య మాస్టారు!

న్యాయంగా జ్ఞాపకం ఉంచుకోవడం అసాధ్యం ఆయన్ని. కాని, ఆయనకి ఉన్న ఒకే ఒక గొప్ప అర్హతమూలంగా ఆయన్ని మరిచిపోవడం అసాధ్యం, ఆయనతో అనుబంధం ఉన్న ఎవరికయినా.

ఆయన రమణ తండ్రి. అదొక్కటి చాలు జీవితాంతమూ ఆయన్ని నా మట్టుకి నేను జ్ఞాపకం ఉంచుకొనడానికి.

మొదట్లో ఆయన "మా రమణ", "మా రమణ" అంటూంటే ఆ రమణ అనబడే వ్యక్తి ఆయన కొడుకేమో అనుకొనేవాళ్ళం. ఆ రమణ ఆయన కొడుకు కాదు. కూతురు—అప్సరసలని తలదన్నే అందాలరాశి. మా గ్రామంలో మగవాడన్న ప్రతి వాడిచేతా వలపించుకొన్న కన్నెపడుచు. నేను రమణని ప్రేమించిన వాడినేనని చెప్పుకొనడంలో సిగ్గు లేదు. ప్రేమించకపోవడమే సిగ్గుచేటు. చిన్నతనంలో నా కంటిన్ని ఆక్రమించుకొన్న రాకుమార్తె మరెవరో కాదు, మా రామయ్య మాస్టారి కుమార్తె రమణే.

"చిన్నప్పుడు మన చేత గుంట ఓనమాలు దిద్దించిన రామయ్య మాస్టారిని ఎలా మరిచిపోతామురా, నరసూ! రమణ తండ్రి."

"ఆఁ అదేరా ఒక్కొక్కళ్ల అదృష్టం. ఓనమాలు చెప్పిన మాస్టారుగా కాక రమణ తండ్రిగానే నిలిచిపోయాడు ఆ పుణ్యాత్ముడు, మన అందరి మనసుల్లో. పుణ్యాత్ముడు కనకనే త్వరగా చచ్చిపోయాడు.

"కాని, అదే ఆ రమణ పాలిట శాపమయింది" అని నిట్టూర్చాడు నరసింహం.

నరసింహం పెళ్ళిపెటాకులూ లేకుండా బ్రహ్మచారిగా నిలిచిపోవడానికి అదో కారణం అనుకొన్నాను. రమణను ప్రేమించాడు. ఎప్పుడో తొందరపడి ఉంటాడు. రమణ సన్మానించి ఉంటుంది. దిక్కులేని ఆడపిల్లల విషయంలో తొందరపడ్డ వాళ్ళకి— వాళ్ళు నా ప్రాణమిత్రులే అయినా— ఇలాంటి సత్కారం జరగడం సబబే అనిపించింది. అదే నరసింహంతో అన్నాను.

ఈ సారి నరసింహం నవ్విన నవ్వులో జీవం లేదు. దాన్ని నవ్వు అనడంకన్న ఏడుపు అంటే సముచితంగా ఉంటుంది.

"అలా జరిగినా బాగా ఉండేదేమో! తెలియదు.

"నేను రమణని ప్రేమించాను. ఆ సంగతి నాకు అప్పట్లో తెలియదు. అందుచేత రమణ నన్ను చెంప వాయగొట్టే అవకాశం లేదు. ఆ మాటకి...

"నిజంగా నేను తొందరపడి ఉంటే— ప్చ్! ఏం లాభం! ఇప్పుడు అలా ఆలోచించి ప్రయోజనం ఏముంది? నిజంగా అలాంటి దేమైనా జరిగి ఉంటే రమణ జీవితం మాట అలా ఉంచి నా బ్రతుకే మరొక విధంగా ఉండి ఉండేది.

కథ జీవితం కాకపోయినా కొన్ని జీవితాలు మరిచిపోలేని కథల్లా నిలిచిపోతుంటాయి. అలా నిలిచిపోయే కథలోని పాత్రలను చూడాలంటే వారి నవ్వులలో దాగిఉన్న విషాదాన్ని చూడగలిగే శక్తి కావాలి. విషాదంతో నిండిన నవ్వులో వినిపించే జీవిత గాథలు వినడానికి ధైర్యం కావాలేమో?

"నువ్వు అనవసరమైన ఊహాగానాలు చెయ్యకు. జరిగింది చెబుతాను, విను" అన్నాడు నరసింహం.

"రామయ్య మాస్టారు అకస్మికంగా పోవడంతో ఆ కుటుంబం వీధిని పడింది.

"నువ్వు అప్పుడు కాకినాడలో టైప్‌రైటింగూ, షార్టుహాండూ నేర్చుకొంటున్నావు. నేను మా మావయ్య దగ్గర ఆయుర్వేదం చదువుకొంటున్నాను.

"నువ్వు తిరిగి మన ఊరు రాలేదు. నీకు సంగతులు తెలియవు. నేను అప్పుడప్పుడు ఇంటికి వెళుతూనే ఉండేవాడిని.

"శేషమ్మత్తయ్య— నీకు జ్ఞాపకం ఉందో, లేదో— నే నావిణ్ణి ఎప్పుడూ అలాగే పిలిచేవాడిని. ఇరుగు పొరుగు వాళ్ళం కనక సన్నిహితంగా ఉండేవాళ్ళం. ఆవిడ నన్ను ఎప్పుడూ 'అల్లుడూ' అనే పిలిచేది.

"పదాలకు అర్థాలుతెలియని వయసది. అన్వేషించాలనే కోరిక ఎలా ఉంటుంది?

"కేవలం మమతకు, అనుబంధానికి మాత్రమే విలువ ఇచ్చే తత్త్వం నాది.

"అత్త మాటలు ఆ చిన్నతనంలోనే రమణ మనసులో బలమైన భావ మేదో మొలక ఎత్తి, మానై పెరగడానికి దోహదం చేశాయని ఊహామాత్రంగా అయినా తెలుసుకోలేకపోయాను.

"రామయ్య మాస్టారు పోయిన కొలది కాలానికే పొట్ట గడిచే మార్గం లేదని శేషమ్మత్తయ్య తెలుసుకొంది.

"రమణ పెళ్ళికి ఎదిగి కూర్చుంది.

"ఊళ్ళో కోడెకారు కళ్ళన్నీ రమణ మీద ఉన్నాయి.

"కూటికి పేదవాళ్ళు కావడంతో ఒకరి రక్షణకూడా లేకుండా పోయింది.

"రామయ్య మాస్టారి కొడుకు— ఏకైక కుమారుడు సూర్యం— ఏనాడో ఇల్లు విడిచి పోయాడు, కడుపు చేత బట్టుకొని.

"ఉన్న ఒక్క కూతురి జీవితం కళ్ళ ఎదుట నాశనం అయ్యే స్థితిలో ఉంది.

"ఏదో ఒక విధంగా ఆ కూతురికి ఏదో ఒక ఆధారం కల్పిస్తే— తన బ్రతుకు ఏమైనా ఫరవాలేదనే నిశ్చయానికి వచ్చింది శేషమ్మత్తయ్య.

"ఇంటికి వచ్చే వాళ్ళు లేరు. వచ్చిన వాళ్ళ కళ్ళు రమణమీద ఉండేవి. పొరుగు వాడైన మా నాన్న ఎప్పుడూ భగవద్ధ్యానంలో మునిగి ఎవరి సంగతీ పట్టించుకొనే వాడు కాదు. శేషమ్మత్తయ్యకి ఏమి సాయం చేస్తాడు?

"ఆ స్థితిలో ఒక రోజు గ్రామమునసబు పాలేరు చెరువు కెళ్ళి వస్తున్న రమణని చెయ్యి పట్టుకొని నిలేశాడు.

"రమణ ఎలాగో విడిపించుకొని ఇంటికి వచ్చి తల్లిని చుట్టుకొంది.

"ఆ పాలేరు రమణని తరుముకొంటూ ఇంటిమీద పడి నానా అల్లరీ చేశాడు. ఎవరూ అడ్డుకొన్న పాపాన పోలేదు. పైగా— 'ఈ పిల్ల ఏమి అలుసిచ్చిందో మరి! లేకపోతే పాలేరువాడు అంత తెగిస్తాడా?' అని రమణనే ఆడిపోసుకొన్నారు.

"ఈ వంకనయినా రమణని చేజిక్కించుకోవాలని, సాధించాలని కోడెకారు ఆలోచన. ఈ అన్యాయాన్ని చూస్తూ పట్టనట్లు ఊరుకొన్నారు పెద్దలయినవారు.

"అదే సమయంలో మా మావయ్య పెదతండ్రి కొడుకు — సుబ్బయ్య అంటారు ఆయన్ని— వచ్చాడు. అప్పటికి ఆయన ఏభయ్యవ పడిలో ఉన్నాడు. ఆయన వివాహం నిమిత్తం ఒక కన్నె పిల్లని అన్వేషిస్తూ వచ్చాడు.

"మొదట్లో నేను ఆయననే పెళ్ళికొడుకు అనుకోలేదు. పెళ్ళికొడుకు తండ్రి అనుకొన్నాను.

"మా మావయ్య అడిగితే, రామయ్య మాస్టారి కూతురు రమణ సంగతి చెప్పాను.

"ముగ్గురమూ మన ఊరు వెళ్లాము.

"ఆ తరవాత అంతా నిమిషాలలో కథలలోలాగా జరిగిపోయింది.

"మారేజస్ ఆర్ మేడ్ ఇన్ హెవెన్ అంటారే — అదే కనక నిజం అయితే రమణ జీవితం అలాంటి మలుపు తిరిగి ఉండేది కాదు.

"మేము ఊరు చేరుకొన్న రోజునే మునసబుగారి పాలేరు రగడ జరిగింది —

"నాన్నని అడిగితే, ఆయన రామయ్య మాస్టారి ఇల్లు ఎటువైపు ఉందో చేతితో నిర్దేశించి, మళ్ళీ గీతాపారాయణంలో మునిగిపోయారు.

"మావయ్య, సుబ్బయ్య కలిసి శేషమ్మత్తయ్య ఇంటికి వెళ్ళారు. రమణని చూశారు. అత్తయ్యతో మాట్లాడారు.

"శేషమ్మత్తయ్యకి వాళ్ళు ఇద్దరూ ఆపద్బాంధవుల్లా కనిపించారు. వాళ్ళ షరతు లన్నిటినీ అంగీకరించింది.

"రమణ పెళ్ళి నిశ్చయమై పోయింది. తెల్లవారిన వెంటనే సుబ్బయ్య గారి ఊరు — బరంపురం—బయలుదేరాము అందరమూ.

"పెళ్ళికూతురు సంగతి చెప్పినవాణ్ణి నేను. పైగా, నా కో పాత్ర మిగిలి ఉంది. అందుచేత నన్ను రమ్మని బలవంతం చేశారు మావయ్యా, సుబ్బయ్యా.

"సంబంధం కుదిరింది, పెళ్ళికి తరలి వెడుతున్నాం, రాజానికూడా తీసుకువెడుతున్నాం—అంటూ బయలుదేరేముందు నాన్నతో చెబితే, ఆయన స్వభావానికి అనుగుణంగానే 'శుభం!' అని మళ్ళీ తన గొడవలో పడిపోయారు.

"బరంపురం చేరాము. చేరిన రోజునే పెళ్ళి జరిగిపోయింది.

"పెళ్ళిపీటలమీద సుబ్బయ్యని చూశాక కాని రమణకి పట్టిన దుర్గతి ఎలాంటిదో నాకు తెలియదు.

"ఆడపిల్లలు ఇట్టే ఎదిగిపోతారు— శారీరకంగానే కాదు, మానసికంగాకూడా.

"పెళ్లిపీటలమీద కూర్చునే ముందు రమణ నన్ను పక్కకి పిలిచి, 'నువ్వు ఒప్పుకొన్నావా, బావా, ఈ పెళ్ళికి? నే నంటే నీకు ఇష్టం అనుకొన్నానే ఇన్నాళ్ళూ—నా కో దారి చూపడంకూడా నీకు ఇష్టం లేదా? ఇంతకన్న నా మెడకో ఉరితాడు తగిలిస్తే సంతోషంగా మెట్టుబెట్టుకుందునే! నిజంగా నా మీద ప్రేమలేదా, బావా, నీకు?' అనినిలదీసింది.

(తరువాయి 39 వ పేజీలో)

[illegible]కి సన్మానం

(36 వ పేజీ తరువాయి)

"రమణ అంటే నాకు ఇష్టమే. ప్రేమ ఉందని నాకు తెలియదు. నేను ఎవరికీ చెప్పలేదు. నా కేమీ కానిదానిలా తెలియని స్థితిలో ఉన్నాను. రమణ అనేదానికి ఒక విధంగా పిచ్చివాడ్నయ్యాను. 'రమణా! నాకు తెలియదే!' అన్నాను. వినలేకపోయింది కూడా అంతే మరి.

"అయితే పెళ్ళికొడుకు స్వయంగా సుబ్బయ్య అని కూడా నాకు అంతవరకూ తెలియదు. నాతో చెప్పవలసిన అవసరం ఎవరికీ లేకపోయింది.

"రమణ మెడలో మూడు ముళ్ళూ పడ్డాయి. ఆ తరవాతనే అన్ని వివరాలూ నాకు తెలిశాయి.

"సుబ్బయ్య అనే మా మామయ్య పెద్దన్నగారి కొడుక్కి అది మూడవ పెళ్ళి.

"సుబ్బయ్యకి చిన్నతనంలోనే మొదటి పెళ్ళి అయింది. ఆ భార్య భర్త్రృ సేవా భాగ్యం చిరకాలం అనుభవించకుండానే పరలోకం చేరుకుంది.

సుబ్బయ్యకి డబ్బు ఉన్నా పేరు లేదు. మంచి పేరు లేదు. అతడి కొక అడ్డూ అదుపూ లేదు. ఎంత ప్రయత్నించినా అతడికి మళ్ళీ పెళ్ళి కాలేదు.

"వయసులో ఉన్నాడు. పిల్లని ఇచ్చే వాళ్ళు లేకపోవడంతో ఇతర ఉపాయాలు అన్వేషించాడు.

"పాల్ఘాటు పిల్లని వెయ్యి రూపాయలకు కొని తెచ్చుకొని పెళ్ళాడి కాపురం పెట్టాడు. అత్తగారు వంటే ఆడది ఆ పిల్లకి తోడుగా వచ్చి సుబ్బయ్య ఇంట తిష్ట వేసింది.

"ఒక ఏడాది సాగకుండానే ఆ పాల్ఘాటు పిల్ల, అత్తగారు దొరికినంత మట్టుకు నగా నట్రా చేజిక్కించుకొని పలాయనమంత్రం పఠించారు.

"సుబ్బయ్యకి ఇప్పుడు ఒక ఆడ దిక్కు అవసరం అయింది. దిక్కు లేని పిల్లల కోసం అన్వేషణ ప్రారంభించాడు.

"దిక్కు లేని రామయ్య మాస్టారి కూతురు రమణకి దిక్కయ్యాడు.

"అయితే, దిక్కు లేని అత్తగారు మాత్రం తన ఇంట ఉండరాదన్నాడు.

"శేషమ్మత్తయ్య వెయ్యి రూపాయలు తీసుకొని కాశీ వెళ్ళిపోవడానికి, బ్రతికి ఉండగా మళ్ళీ కూతురి ఇంట కాలు పెట్టకుండా ఉండడానికి ఒప్పుకొంది.

"ఈ పెళ్ళిలో మామయ్య [illegible] కొంత [illegible] ఉంది.

"నా పాత్ర ఏమిటంటే— శేషమ్మత్తయ్యని మన ఊరు తీసుకు వెళ్ళడం, ఆవిడ వ్యవహారాలన్నీ చక్క బెట్టడం, ఆవిడ్ని తీసుకువెళ్ళి కాశీకి ఒక టికెట్ కొని ఇచ్చి రైలు ఎక్కించడం, సుబ్బయ్య ఇచ్చిన డబ్బు ఆవిడకి అందజేసి ఆవిడ పీడ అతగాడికి లేకుండా చేయడమూను.

"[illegible] కొన్నాళ్ళపాటు [illegible] ఉండాలని నిశ్చయించాను. సుబ్బయ్య ఇచ్చిన నా కిచ్చిన డబ్బుకాక మామయ్యకూడా తను తిరిగి వచ్చేలోగా మందులు కొనడానికి, సంసార నిర్వహణానికి అయిదు వందలు ఇచ్చాడు.

"ఆ విధంగా నా దగ్గర దాదాపు రెండు వేల రూపాయల రొక్కం ఉంది.

"రమణ కన్నీరు చూసినా పట్టించుకోలేకపోయాను నేను. పట్టించుకొని నేను చేయగలది లేదు. ఏమి చేయాలో తెలియనూ తెలియదు.

"శేషమ్మత్తయ్యా, నేనూ బయలు దేరాము. అనుకొన్నట్టుగా అన్ని పనులూ పూర్తి చేశాము.

"ఆవిడ్ని తీసుకొని విశాఖపట్నం చేరాము. అంతవరకూ శేషమ్మత్తయ్య మామూలుగానే ఉంది.

"టిక్కెట్ కొని అత్తయ్యకి ఇచ్చాను. సంచిలోంచి డబ్బు తీస్తూంటే నా దగ్గర ఎంత ఉందో చూసింది శేషమ్మత్తయ్య. [illegible] ఒక్కసారి వ్యక్తిత్వం మారిపోయింది. ఇంక ఏమైనా జీవితానికి ఇదే ఆఖరు కదా అనిపించి ఉంటుంది. ఆకస్మికంగా అవతారం మార్చివేసింది. 'నా రెండు వేలూ అక్కడ పెట్టి కదులు' అంది.

నిర్ఘాంతపోయాను.

'రెండు వేలు ఏమిటి? వెయ్యే కదా? తీసుకో. రైలెక్కు. నా దారిని నన్ను పోనియ్యి' అన్నాను.

'బాబోయ్! నాయనోయ్! నా కొంప ముంచేస్తున్నాడురోయ్ ఈ దొంగ వచ్చినాడు! నా డబ్బు నా కిప్పించండోయ్, నాయనల్లారా!' అని కేకలు ప్రారంభించింది.

"అత్తయ్యకి, నాకు జరుగుతున్న సంవాదం, అత్తయ్య కేకలు అప్పటికే కొందర్ని ఆకర్షించాయి. చుట్టూ చేరారు.

"ఆవిడ వితంతువు. పెద్దది. నేనో రౌడీలా కనిపిస్తున్నాను కాబోలు. కొందరు నాకేసి కొరకొరా చూస్తున్నారు.

'ఏం జరిగింది, బామ్మగారూ? చెప్పండి' అన్నా రెవరో.

"శేషమ్మత్తయ్య మొదలు పెట్టింది. జనం ఇంకా చాలామంది చేరుతున్నారు.

"జరగబోయేది ఏమిటో ఇట్టే అర్థమైపోయింది నాకు. ఆ దిక్కు లేని ఆడదాన్ని మోసం చేస్తున్న దుర్మార్గుణ్ణి నేను. నా దగ్గర ఆవిడ చెప్పినంత కాకపోయినా అంతకు దగ్గర డబ్బు ఉంది. ఆవిడ మాటలు ఋజువు అవుతాయి. నా గోడు వినేవాడు ఉండడు. డబ్బు పోతుంది ఎలాగూ. దానితోపాటు దేహ శుద్ధి కూడా జరుగుతుంది.

'ఇలా జరిగింది, నీ డబ్బుకి కాళ్ళొచ్చాయి' అంటే కర్కోటకుడు మామయ్య నమ్మడు. అందరి దృష్టిలోనూ నేను దొంగనై పోతాను.

"అప్పటికే రంగం భయానకంగా మారిపోతూంది. ఒకరిద్దరు చొక్కాలు మడుస్తున్నారు. క్షణం ఆలస్యం చేయడానికి వీలు లేదు.

"గోడవెందుకు, అత్తయ్యా! నీ డబ్బు ఎక్కడికీ పోలేదు. లెక్క పెట్టుకో' అని ఆవిడ చేతిలో వెయ్యి రూపాయలు కుక్కి, ఎలాగో సందు చేసుకొని బయట పడ్డాను.

"ఎలా బయట పడ్డానో, బయటపడగలిగానో నాకు తెలియదు.

"నాలుగు అంగల్లో వెయిటింగ్ హాలులోనుంచి బయటపడి చూస్తే ఒక సాయబు గుర్రంబండి కనుపించింది. బండిలోకి ఒక్క ఎగురు ఎగిరాను.

'సాయబూ, పది రూపాయ లిస్తాను. తోలేయ్ బస్సు స్టాండుకి' అన్నాను.

"అతగాడు ఏ కళ నున్నాడో, ఏమి అర్థం చేసుకున్నాడో బండిమీదికి ఉరుకుతూనే గుర్రాన్ని అదిలించాడు. దూసుకుపోయింది బండి.

"బస్సు స్టాండులో కదిలిపోతున్న బస్సు ఒకటి కనుపించింది. దానిలోకి మరొక గెంతు. అది ఎక్కడికి పోతూందో నాకు అవసరం లేదు. కదిలిపోవడం ఒక్కటే నాకు కావలసింది.

"టిక్కెట్టు ఇస్తూ కండక్టరు— 'బుగ్గని ఆ రక్తం ఏమిటి, పంతులుగారూ?' అని అడిగేవరకూ బుగ్గ గీసుకు పోయిందని నాకు తెలియదు.

"రైలు స్టేషనులో శేషమ్మత్తయ్య చేసిన సన్మానానికి గురుతుగా మిగిలి పోయింది ఈ మచ్చ" అన్నాడు నరసింహం, బుగ్గ తడుముకొంటూ.

"రమణ ఎలా ఉంది?" అని అడిగాను.

"తరవాత కొద్ది సంవత్సరాలకే సుబ్బయ్య చనిపోయాడు. రమణ ఏమైందో తెలియదు.

"నేను పోగొట్టుకొన్న దేమిటో తెలుసుకొన్నాను. నాటినుంచి రమణ కోసం అన్వేషణ సాగిస్తూనే ఉన్నాను.

"ఈ అన్వేషణకి అంతం ఏమిటి? అంత మంటూ ఎందుకు ఉండాలి?

"రమణ నాలో ఎప్పుడూ ఉంది" అంటూ నవ్వులో విషాదం మిళితం చేసి మౌనంగా ఉండిపోయాడు నరసింహం. ★

వాహ్వాళి — ఫోటో — ఎల్. వి. ఓంటే (కొల్హాపూర్)